

GENERATIONSFEMINISME – NEJ TAK!

NINA LYKKE

I *TGV* nummer 4, 2010, opfordrer genuskforskeren Sara Edenheim os til at holde op med at tale om 'mødre' og 'døtre' i feminismen og lade være med at tolke 'ideologiskillnad' som 'generationsskillnad'.¹ Jeg er enig. Mor-datter-metaforikken bruges ofte, eksplicit eller implicit, når feminismens historie skrives. Men denne generationsmetaforik er efter min mening som regel reduktionistisk og simplistisk. Det er reduktionistisk og simplistisk at interpellere en yngre generation af feminister som 'døtre', det vill säga som nogle, hvis politiske analyser og strategiske valg kun kan udfolde sig adækvat, hvis de 'lærer' af en 'mere erfare' ældre generation af feminister. Samtidig reducerer generationsmetaforikken også den kundskab, som den ældre generation påstås at 'have' og kunne 'lære fra sig', til en monolitisk diskurs om, hvad en 'datidens' feminisme gik ud på. Ingen af delene fremmer effektiv og nuanceret feministisk politik og koalitioner baseret på kritisk transversale og gensidigt respektfulde dialoger på tværs af forskellige situationer i køn, alder, kropslig formåen, seksualitet, klasse, etnicitet, racialisering, nationalitet etc.

Hverken 'yngre' eller 'ældre' feministiske generationer bør efter min opfattelse forstås som monolitiske enheder. Feministiske bevægelser i 1970'erne var lige så præget af forskelligheder, intersektionelt betingede fraktionskampe, konflikter og uenigheder som bevægelserne i alle tiårene derefter, inklusive 2000-årene. Derfor giver det ikke mening at essentialisere og homogenisere feministerne

i hvert af disse tiår til en specifik type generationsbestemt politik og kundskab, der kan pakkes ned i nydeligt ordnede arkivkasser og videregives til 'næste generation' (= de, der begynder at kalde sig 'feminister' 10, 20, 30 eller x år senere).

Feministisk historiefortælling – et projekt med faldgruber

Mor-datter-metaforikken bliver ofte forbundet med to problematisk polariserede fortællinger om feminismernes historie. Den engelske genusforsker Clare Hemmings har rammende analyseret de to polære fortællinger, som hun genfinder i mange analyser af feminismens 'anden' og 'tredje' bølge:

Også bølgemetaforen er problematisk, ikke mindst når den kobles med generationsmetaforikken.

Tabfortællingen ('narrative of loss') og fremskridtsfortællingen ('narrative of progress').²

I tabs- eller forfaldsfortællingen fremstår mødre-generationen, den 'anden feministiske bølge', som politisk radikal og aktivistisk fokuseret på at forbedre kvinders hverdagsliv, mens datter-generation bebrejdes for at ad-

skille teori og praksis. Datter-generationen, hævdes det kritisk i denne optik, "came to feminism" through the text rather than through political practice"; døtrene sidder blot der med deres bøger i stedet for at gå ud og kæmpe for at forbedre vilkårene for alverdens kvinder! lyder kritikken.³ Hemmings peger i sin analyse på, hvordan tabs- og forfaldsfortællingen modsvares af den lige så problematiske fremskridtsfortælling. Sidstnævnte handler om, hvordan datter-generationen, ofte identificeret som den 'tredje feministiske bølge' forbedrede mødre-generationens 'alt for firkantede' teoriunivers og analytiske potentialer.⁴ Hemmings' pointe er, at de to genremæssigt modsatte fortællinger bør forstås som diskursive konstruktioner, der spejler hinanden, men som begge er indskrevet i en problematisk lineær historieopfattelse. I begge fortællinger bevæger historien sig monolitisk af sted – enten i en regressiv, dystopisk retning eller i en progressiv, utopisk retning. Men ingen af fortællingerne levner plads for diversitet, spring eller uventede brud. En tidsopfattelse, præget af 'spontanalstring och kontingens', som Sara Edenheim efterlyser (s. 117) kan ikke tænkes inden for de to narrativer, som generationsmetaforikken er med til performativt at essentialisere og fiksere.

Ved siden af mor-datter-metaforikken leverer bølgemetaforen en anden populær model for fortællingen om feminismernes historie: første bølge: stemme- og ligeretskamp 1880-1920; anden bølge: standpunktsfeministisk frigørelseskamp i 1970'erne; tredje bølge: postfeminisme i 1990'erne og 2000-årene. Også bølgemetaforen er problematisk, ikke mindst når den

kobles med generationsmetaforikken. Den konstrueres ofte som et billede, hvor en bølge/generation bølger majestætisk og monolitisk frem, hvorefter næste bølge/generation følger lige så majestætisk efter. Denne model er blandt andet blevet kritiseret af den nordamerikanske genusforsker Astrid Henry og den hollandske genusforsker Iris van der Tuin.⁵ Sidstnævnte foreslog det kritiske begreb 'jumping generations' for at problematisere, hvordan 'bølgerne' diskursivt essentialiseres og kobles sammen med en forestilling om en bestemt type, eksklusivt generationsbestemt kundskab, politisk analyse og strategi.⁶

Inter- og intragenerationelle disidentifikationer og intersektionalitet

Jeg er enig med Clare Hemmings i, at der er brug for andre måder at fortælle feminismernes historie på end tabs-/forfaldsfortællingen på den ene side og fremskridtsfortællingen på den anden. Ligeledes er jeg enig med Iris van der Tuin og Astrid Henry i deres kritik af den essentialiserende bølgetænkning og med Sara Edenheim i hendes efterlysning af en tidsopfattelse, som åbner muligheder for 'spontanalstring og kontingens' og for, at 'uförenliga ideologier [kan] existera samtidigt utan ett påtvingat gemensamt förflutet eller krav på konsensus'.⁷

Dette fører mig frem til, at der er brug for en forståelse af feminismernes historie, hvor intra- og intergenerationelle intersektioner mellem køn, alder, kropslig formåen, seksualitet, klasse, etnicitet, racialisering, nationalitet etc. er i fokus frem for homogeniserende, essentialiserende og temporalt fixerende diskurser om en mødre- og en døtre-generation. Bølgebilledet kan måske stadig bruges, men det bliver i så fald snarere end bølger, der i majestætisk tempo ruller regelmæssigt ind på stranden, et billede af et stormfuldt, oppisket hav, hvor vilde bølger brydes med hinanden i alle mulige retninger.

Lige som Astrid Henry og Iris van der Tuin mener jeg, at begrebet 'disidentifikation' kan være et nyttigt redskab i denne sammenhæng. I stedet for den psykoanalytiske forståelsesramme for begrebet, som Henry og van der Tuin anvender med referencer til den nordamerikanske teoretiker Diana Fuss, foretrækker jeg dog den definition, som Judith Butler argumenterer for i kapitel syv af *Bodies that Matter*.⁸ Butler definerer her 'disidentifikation' ud fra følelsen af at blive interPELLeret af en forenende identitetspolitisk betegnelse: 'kvinde', 'queer' etc., men samtidig at opleve, at betegnelsen ikke er 'dækkende'. Det skaber, siger Butler, en disidentifikatorisk erfaring, som hun definerer som en 'uneasy sense of standing under a sign to which one does and does not belong'.⁹ Butler argumenterer for disidentifikation som noget, der måske kan

betragtes som et grundvilkår for politiske bevægelser, som interPELLerer sine deltagere på baggrund af en forenende identitetspolitisk betegnelse. Problemet er, siger Butler, at betegnelsen har en performativ effekt. Den skaber forventninger om enhed hos bevægelsesdeltagerne, men den vil også altid skuffe forventningerne. Den forenende betegnelse vil altid allerede være brudt sammen, for den kan aldrig rumme referencerne til den sociale og kulturelle diversitet og de intersektionaliteter, som kendetegner deltagerne i bevægelsen, argumenterer Butler. Noget vil altid blive ekskluderet, og den situation vil hele tiden give grobund for disidentifikationer, modstand og forhandlinger om ændrede betydninger (resignifikationer).

Men hvis intersektionelt baserede disidentifikationer, som Butler argumenterer, er et grundvilkår for feministiske og andre bevægelser, som interPELLerer sine deltagere på et identitetspolitisk grundlag, så vil ikke kun forhandlinger om resignifikation, men også fraktioner og fragmentering være normen snarere end undtagelsen. En effektiv politisk bevægelse bliver på den baggrund én, som forstår at bruge denne situation positivt som udgangspunkt for koalitioner og affinitet hen over akser af intersektionelle forskelle og subjektivt formulerede disidentifikationer i stedet for i identitetspolitikens navn at insistere på den forenende betegnelses evne til uproblematisk enhedsskaben. Det gælder såvel intra- som intergenerationelt.

Et problematisk mosterskab

Da jeg tror på vigtigheden af en lokaliseringens politik, så vil jeg fremlægge min personlige indgang og situering i denne diskussion. Sara Edenheim vil forståeligt nok ikke reduceres til blot at blive interPELLeret som medlem af en flok uartige døtre, der ikke lytter til og gør, hvad 'mor og hendes søstre' siger. På samme måde vil jeg heller ikke diskursivt indrulleres i et søsterskab af mødre (et mosterskab), der med hævede pegefingre hævder at repræsentere én monolitisk bestemt generationserfaring og –kundskab, og som promoverer én bestemt politisk analyse og strategi som den per definition bedste, rigtigste og mest effektive.¹⁰

Jeg står gerne ved min individuelle feministiske historie og tidspunktet for min første indtræden på den feministiske bevægelses scene. Jeg har gået i feministisk demonstration i Københavns gader i 1970'erne under intersektionelle paroler som 'Ingen kvindekamp uden klassekamp – Ingen klassekamp uden kvindekamp' og 'Lesbisk kamp er kvindekamp – Kvindekamp er lesbisk kamp'. Her fik jeg mine første politiske lektioner i feministiske forskelle, intersektionalitet og disidentifikation. Der var tale om en *inter*generationel disidentifikation i forhold til, hvad mange feministiske aktivister dengang så som en borgerligt-

liberalistisk første-bølge (stemme- og ligeretskampen i det 20. århundredes begyndelse), en bølge, som 'vi' (dvs. de aktivistgrupper, jeg deltog i), afgrænsede os skarpt fra. Desuden handlede det om *intragenerationel* disidentifikation i forhold til den daværende bevægelses mange forskellige fraktioner af feminismer. Sidenhen har jeg fået mange andre lektioner i feministisk disidentifikation – teoretiske og politiske. Jeg har også under rejsens gang disidentificeret mig med mine egne tidligere udgangspunkter. Blandt andet har poststrukturalismen lært mig at lære 'mig selv' at kende som diskursivt og narrativt konstrueret og følgelig at disidentificere mig med den moderne forestilling om et enhedsligt subjekt, der 'er sig selv' på tværs af tid, rum og kropslighed.

Men på denne baggrund får jeg også et stærkt behov for at situere mig disidentifikatorisk, når generationsmetaforikken og bølgebilledet truer med at fiksere mig i mosterskabets maternalistiske konsensus-kollektiv, imaginært forsamlet under bannere som 'mødre-generation' og 'anden-bølge-feminisme'. Så glæder jeg mig over Butlers påpegning af den forenende betegnelses nødvendige sammenbrud.

Kritiske ven/inder?

Det er vigtigt for mig at understrege, at jeg ved læsningen af Sara Edenheims frispil blev glad over at se, at hun gør sig meget umage for undgå at fremskrive den diskursive mor-datter-figur, som skaber de fikseringer og essentialiseringer, jeg kritiserer ovenfor. Hun definerer præcist og understøttet af citater, hvem i 'min' generation, hun tiltaler som 'ni'. Hun understreger desuden med referencer til andre navne fra samme generation, at hun anerkender, at der var intragenerationelle forskelle også dengang. Ligeledes gør hun i en note rede for, at den 'vi'-position, hun selv taler ud fra, måske mest af alt består af feministiske poststrukturalister på tværs af generationer:

'Det "vi" jag använder här är inte nödvändigtvis de facto den yngre generationen feministiska forskare, utan de av oss som (mot vår vilja) har interPELLERATS av en del äldre feministiska forskare såsom den *förlorade* generationen, där vår antagna vilshenhet beror på att vi i (alltför) stor utsträckning ägnar oss åt abstrakt teoretisering. Från denna medvetet vaga interpellation har jag dragit slutsatsen att "vi" egentligen består av båda yngre och äldre feministiska forskare med ett uttalat *poststrukturalistiskt* utgångsläge.'¹¹

Men trods alle disse forbehold og disidentifikationer, så har generationsmetaforikken performative effekter. Hverken Sara Edenheims eller min frispilstekst kan selvsagt unddrage sig diskursens magt. Derfor er jeg enig, når Sara Edenheim foreslår, at vi holder op med at tale om 'generationsskillnad' og taler

om 'ideologiskillnad' i stedet. Men måske mangler 'vi' (= os, som trods masser af ideologiske og intersektionelt betingede forskelle lader os interpellere af betegnelsen 'feminist'), alligevel et alternativt billede – en figuration, som giver plads til vores politiske passioner og de affiniteter, som muliggør koalitioner hen over intersektionelle forskelle og disidentifikationer? Måske skulle vi retænke ven/inde-figuren? Kan vi være kritiske ven/inder, Sara?

Nina Lykke är professor i genusvetenskap vid Linköpings universitet.
E-post: nina.lykke@liu.se

Noter

- 1 Sara Edenheim: "Några ord till mina kära mödrar, ifall jag hade några", *Tidskrift för genusvetenskap* 2010:4, s. 116.
- 2 Claire Hemmings: "Telling Feminist Stories", *Feminist Theory* 2005:2, s. 115. Det, som Hemmings beskriver som 'narrative of loss' (tabsfortælling) på s. 115, har jeg andetsteds kritisk analyseret som skrevet over den moderne forfaldsromangenren (som fx Thomas Manns *Buddenbrooks*), dog selvfølgelig med den forskel, at den stærke kapitalistfar er udskiftet med de heroisk-feministiske aktivist-mødre, og de svage, nydelsesorienterede sønner, som sætter kapitalen over styr, er erstattet af de teori-fikserede døtre, der i deres iver efter akademisk karriere glemmer kampen for at forbedre kvinders hverdagsliv. Se Nina Lykke: "Between Particularism, Universalism and Transversalism. Reflections on the Politics of Location of Three European Feminist Journals", *NORA* 2004:2, s. 77.
- 3 Liz Stanley og Sue Wise: "But the empress has no clothes! Some awkward questions about the 'missing revolution' in feminist theory", *Feminist Theory* 2000:3, s. 278.
- 4 En dybtgående kritisk diskussion af begrebet 'third wave feminism' findes i *Third Wave Feminism. A Critical Exploration*, Stacy Gillis, Gillian Howie og Rebecca Munford (red), Palgrave 2004.
- 5 Astrid Henry: *Not My Mother's Sister. Generational Conflict and Third-Wave Feminism*, Indiana Univ Press 2004; Iris van der Tuin: "Gender Research with 'Waves': On Repositioning a Neodisciplinary Apparatus", *Theories and Methodologies in Postgraduate Feminist Research. Researching Differently*, Rosemarie Buikema, Gabriele Griffin og Nina Lykke (red), Routledge 2011, s. 15-29; Iris van der Tuin: "'Jumping Generations': On Second- and Third Wave Feminist Epistemology", *Australian Feminist Studies*, 2009:59, s. 17-31.
- 6 van der Tuin 2009.
- 7 Edenheim 2010, s. 117.
- 8 Diana Fuss: *Identification Papers*, Routledge 1995; Judith Butler: *Bodies that Matter. On the Discursive Limits of "Sex"*, Routledge 1993, s. 219. Judith Butler har flere forskellige referencer til og definitioner af disidentifikationsbegrebet i *Bodies that Matter*. Ud over den version, jeg anvender i denne artikel, diskuterer Butler i bogens kapitel 3 en mere psykoanalytisk orienteret definition, som Fuss, Henry og van der Tuin bygger videre på. I sidstnævnte defineres 'disidentifikation' som baseret på en fortrængning af 'an identification that has already been made and denied in the unconscious'; dvs 'an identification that one fears to make only because one has already made it' (s. 112). Butlers eksempel her er en heteronormativt identificeret persons homofobi. I forhold til den diskussion om disidentifikation i identitetspolitiske bevægelser, jeg fører i denne artikel, mener jeg, at Butlers definition i kapitel 7 af *Bodies that Matter* er mere adækvat. Den muliggør en kobling til at forstå disidentifikation som udgangspunkt for diskursiv modstand i foucaultsk forstand. Denne sidste forståelseskontekst er videreudviklet af queer-forskeren José Esteban Muñoz med den disidentifikatoriske position 'queers of colour' som udgangspunkt. José Esteban Muñoz: *Disidentifications. Queers of Color and the Performance of Politics*, University of Minnesota Press 1999. Jeg diskuterer dette nærmere i Nina Lykke: "Passionate Disidentifications as Intersectional Writing Strategy", *Writing Academic Texts Differently. Intersectional Feminist Methodologies and the Playful Art of Writing*, Nina Lykke (red), Routledge, kommende.
- 9 Butler 1993, s. 219.
- 10 En moster er på dansk mors søster; et søsterskab af mødre er derfor et mosterskab.
- 11 Edenheim 2010, s. 118.